

MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ

**SEDOS M. ŽELDYNŲ IR ŽELDINIŲ
INVENTORIZAVIMO BEI TVARKYMO
PROJEKTAS**

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Projekto vadovas: dr. Julius Bačkaitis

Lekėčiai, 2023 m.

TURINYS

	Psl.
METODIKA	3
SPECIALIOJI DALIS	8
1. Bendra dabartinė Sedos m. želdinių charakteristika	8
2. Sedos m. želdinių sanitarinė būklė bei planuojamos jų tvarkymo priemonės	12
PRIEDAI (<i>tekstiniai</i>)	14
I. Sedos m. želdinių tvarkymo (ūkinių priemonių) žiniaraštis	14
II. Sedos m. želdinių taksoraštis	16
***	
PRIEDAI (<i>grafiniai</i>)	
III. Sedos m. želdinių planas (M 1 : 7 000)	-
IV. Sedos m. želdinių tvarkymo (ūkinių priemonių) planšetai (M 1 : 2 000)	-

METODIKA

Sedos m. želdinių inventorizavimo darbai buvo atliekami 2023 metų vasarą, vadovaujantis, detalizuotomis moksliniu-praktiniu pagrindu „Želdynų ir želdinių inventorizavimo ir apskaitos taisyklėmis“ (2008 m. sausio 8 d. Nr. D1-5).

Inventorizacija atliekama natūroje apžiūrint kiekvieną želdinių grupę ir (ar) atskirus želdinius, bei užpildant Želdynų ir želdinių inventorizavimo kortelę (lentelę):

1. skiltyje „**Kvartalo Nr.**“ įrašomas konkretus želdinių kvartalo numeris arabiškais skaičiais. Vykdam pakartotinę želdinių inventorizaciją, rekomenduojama išlaikyti esamą kvartalų tinklo sistemą, išskyrus atvejus, kuomet dėl inventorizacijos objekto ribų pasikeitimo, reikšmingo želdinių kiekių pokyčių ar kitų priežasčių, gali būti priimami projektiniai sprendimai pakeisti kvartalų ribas bei numerius. Gatvių želdiniai, kaip linijinio pobūdžio objektas, kvartalais neskirstomi;

2. skiltyje „**Sklypo (želdinio) Nr.**“ įrašomi skaičiai nuo 1 iki 100(150). Numeruojama, pradedant nuo šiaurės vakarinio kvartalo kampo ir einant eilėmis iki jo pietrytinio kampo. Kiekvienos gatvės želdiniai numeruojami atskirai vadovaujantis analogiškais principais.

3. skiltyje „**Rūšinės sudėties koeficientas**“ įrašoma medžių ar krūmų grupės (20 ir daugiau vnt.) rūšinės sudėties formulė, pagal atskirų rūšių skaičiaus santykį, išreiškiant jį sveikais skaičiais (koeficientais) nuo 10 (atitinkamo taksono - 96% ir daugiau) iki 1 (6–15%). Rūšinės sudėties formulė yra surašoma koeficientų mažėjimo tvarka, tačiau pagal atskiras medžių/krūmų rūšis. Vyraujanti (pagal individų kiekį) želdinių grupės rūšis, įrašoma rūšinės sudėties formulės priekyje, per vieną ar kelias (*dėl išreikšto medžių stambumo, sanitarinės būklės skirtumų*) pozicijas, pvz., 3A1A4D2B.

Esant želdinių grupėje dviem ar daugiau medžių/krūmų rūšių su vienodais koeficientais, vyraujančia laikoma vertingiausia rekreaciniu, estetiniu ar sanitariniu požiūriu rūšis. Želdinių rūšys, kurių priemaiša nereikšminga (sudaro iki 5% nuo želdinių kiekio grupėje), į Kortelę įrašomos be rūšinės sudėties koeficiento.

4. skiltyje „**Taksono pavadinimas**“ įrašomi tikslūs inventorizuojamų medžių, krūmų, lianų rūšių, porūšių, varietetų, formų arba veislių pavadinimai pagal specializuotą literatūrą, originalo kalba lotyniškais raidėmis tarp apostrofų, didžiąja raide, pvz., Ažuolas paprastasis ‘Fastigiata’.

Inventorizuojant želdinius botanikos soduose, arboretumuose, dendrologinėse kolekcijose ar panašios paskirties želdynuose, į želdinių inventorizavimo kortelę kartu su lietuvišku augalo pavadinimu gali būti įrašomas ir lotyniškas augalo pavadinimas;

5. skiltyje „**Kiekis**“ įrašomas pavieniui ar nedidelėmis grupėmis (< 20 vnt.) augančių medžių, krūmų ar lianų kiekis.

Didesnėse želdinių grupėse (20 ir daugiau vnt.), nereikšmingų (pagal kiekį) rūšių individų kiekis nenurodomas, išskyrus dendrologiškai, estetiškai vertingų, ar kultūros paveldui reikšmingų medžių;

6. skiltyje „**Aukštis**“ įrašomas aukštis nuo 0,1 m (iki 2 m H – gradacija kas 0,1 m, nuo 2 iki 6 m H – kas 0,5 m, daugiau kaip 6 m H – kas 1 m). Aukštis matuojamas aukštimačiu, tačiau iki 6 m aukščio želdiniams gali būti nustatomas ir vizualiai.

Kai medžiai išsišakoja į atskirus kamienus žemiau 1,3 m nuo žemės paviršiaus, bendrosios želdinių inventorizacijos metu į Kortelę įrašomas stambiausio kamieno aukštis.

7. skiltyje „**Skersmuo**“ įrašomas medžių ir medžiakrūmių skersmuo nuo 1 cm. Jis matuojamas 1,3 m aukštyje (nuo šaknies kaklelio) ne žemesniems kaip 1,5 m želdiniams. Medžiams, augantiems šlaite, 1,3 m aukštis nustatomas iš aukštesniosios šlaito pusės; pasvirusiems medžiams 1,3 m aukštis matuojamas toje pusėje, į kurią medis yra pasviręs.

Kai medžiai išsišakoja į atskirus kamienus žemiau 1,3 m nuo žemės paviršiaus, bendrosios želdinių inventorizacijos metu į Kortelę įrašomas stambiausio kamieno skersmuo („Pastabų“ skiltyje nurodant kamienų kiekį).

Esant 1,3 m aukštyje žaizdai, gumbui ar sustorėjimui, deformuojančiam kamieno formą, skersmuo matuojamas aukščiau šios vietos. Jei dėl aukštyn besitęsiančio kamieno deformacijos negalima rasti pasiekiamos ir tinkamos matavimo vietos, matavimo vieta parenkama žemiau įprastinės.

Skersmuo matuojamas žerglėmis (dviem statmenomis kryptimis), matavimo juosta ar kitais prietaisais. Bendrojoje želdinių inventorizacijoje skersmens gradacija kas 2(4) cm;

8. skiltis „**Medžių grupės skalsumas**“ pildoma tik medžių grupėms, kai pildoma 3 skiltis. Jis gali būti nuo 0,3 iki 1,5. Medžių juostoms (iš 2-4 medžių eilių), nurodomas ne skalsumas, o eilių kiekis.

„**Krūmų grupės glaudumas**“ pildomas krūmų grupėms ir gyvatvorėms (1 – reta grupė (gyvatvorė), kai projekcinis padengimas < 35%, 2 – vidutinio tankumo (36–70 %), 3 – tanki (> 70 %));

9. skiltis „**Želdinių būklė**“ pildoma kiekvienai 4 skiltyje įrašytai rūšiai, naudojant 6 balų skalę nuo (1 – gera būklė, 2 – vidutinė, 3 – patenkinama, 4 – bloga, 5 – labai bloga, 6 – žuvęs želdinys).

Želdinių būklė vertinama apibendrinant kelis rodiklius: medžio kamieno ar/ir skeletinių šakų mechaninio pažeidimo intensyvumą; genėjimo intensyvumo laipsnį; puvinių, drevių gausą, vietą ir stambumą; nustelbtumo, defoliacijos laipsnį; ligų intensyvumą, kenkėjų gausumą ir pakenkimo laipsnį, pasvirimo laipsnį ir kt.;

Esant reikalui (savivaldybės ataskaitose ar pan.) želdinių būklę nurodyti Taisyklėse įtvirtintoje 3(4) balų sistemoje – taksoraštyje 2 ir 3 būklės medžiai prilyginami 2 būklės, o 4 ir 5 būklės medžiai – 3 būklės medžiams.

I. Medžio (krūmo) kamieno ar/ir I eilės skeletinių šakų mechaninio pažeidimo intensyvumas:

1 – sąlyginai sveikas augalas. Žaizdų nėra arba šviežiai (einamaisiais metais) pažeistas tik nereikšmingas augalo gyvybingumui žievės plotelis.

Krūmo kamienai ir šakos mechaniškai nepažeisti;

2 – silpnai pažeistas augalas. Yra viena ar kelios šviežios, nedidelės žaizdos. Žaizdos(-ų) plotis (plačiausioje vietoje) - <10 % kamieno skersmens, bendras plotas – <200 cm²; kamienas su nedideliu(-iais) žiemospirgiu(-iais); puvinio ir dreivių nėra.

Krūmo kamienų mechaniniai pažeidimai ar šakų aplaužymai nedideli (<10 %);

3 - vidutiniškai pažeistas augalas. Nulaužta viršūnė (< 25 % tikėtino lajos ilgio); yra viena ar kelios žaizdos, kurių plotis (plačiausioje jų vietoje) – <20 % kamieno ar I eilės skeletinių šakų (pažeidimo vietoje) skersmens, bendras plotas – <500 cm²; mediena gali būti užsikrėtusi ją pūdančiais grybais, tačiau puvinys lokalus (neišplitęs); kamienne ar I eilės skeletinėse šakose yra išreikštas žiemospirgis (su šlapiuoju puvinium) ar 1-2 nedidelės drevės (dažniausiai išpuvusių smulkių šakelių vietose).

Krūmo kamienų mechaniniai pažeidimai ar šakų aplaužymai vidutiniai (iki 1/3 nuo jų kiekio);

4 – stipriai pažeistas augalas. Nulaužta viršūnė (25-50 % tikėtino lajos ilgio); yra kamieno dvišakumo plyšimas (be puvinio); yra viena ar kelios žaizdos, kurių plotis (plačiausioje jų vietoje) – <50 % kamieno ar I eilės skeletinių šakų (pažeidimo vietoje) skersmens; mediena įvairiu laipsniu pažeista puvinio (tačiau nesuirusi); yra 1-2 stambios drevės ar/ir keletas nedidelių dreivių; dėl mechaninio poveikio pakeltos (dalinai atitrūkusios) medžio šaknys;

Krūmo kamienų mechaniniai pažeidimai ar šakų aplaužymai stiprūs (1/3-2/3 nuo jų kiekio);

5 – labai stipriai pažeistas augalas. Nulaužta >50 % tikėtino lajos ilgio; yra kamieno dvišakumo plyšimas (su puvinium); žaizdų plotis (plačiausioje jų vietoje) – >50 % kamieno skersmens; mediena (žaizdose) intensyviai ardoma ją pūdančių grybų; yra stambių dreivių, kamienas >50 % išpuvusių vidumi. Dėl esamų kamieno ar šakų pažeidimų medis bet kada gali išvirsti ar nulūžti arba šis procesas jau vyksta.

Krūmo kamienų mechaniniai pažeidimai ar šakų aplaužymai labai stiprūs (pažeista >2/3 nuo jų kiekio).

II. Medžių genėjimo intensyvumo laipsnis:

1 – laja negenėta arba genėtos tik plonos (iki 5 cm skersmens) šakelės;

2 – lajos viršūnė pažeminta <25 %; patrumpintos tik II eilės skeletinės ir šalutinės medžio šakos;

3 – medžio laja pažeminta 25–50 %; nepalikta (arba mažai palikta) II eilės skeletinių medžio šakų, o I eilės skeletinės šakos patrumpintos <25 %;

4 – laja pažeminta >50 %; I eilės skeletinės šakos patrumpintos <50 %;

5 – nupjauta beveik visa laja, paliekant tik kamieną ir skeletinių šakų fragmentus.

Pastaba: Krūmams genėjimo intensyvumo laipsnis - nenustatomas.

III. Medžių (krūmų) išsivystymo, ūglių augimo, lajos bei lapų (spyglių) tankumo bei sausų šakų gausumo laipsnis:

1 – medžiai (krūmai) normaliai išsivystę, ūglių prieaugis adekvatus medžio rūšiai, amžiui bei augimo sąlygoms; laja tanki, daugmaž simetriška; lapai ir spygliai normalaus dydžio ir spalvos. Sausų šakų (išskyrus esančias apatinėje lajos dalyje dėl natūralaus jų atkritimo) - nėra;

2 - dėl neintensyvaus stelbimo ar kitų priežasčių pastebimas mažėjantis ūglių prieaugis; retesnė (nei geros būklės medžių (krūmų)) ar/ir kiek netolygiai išsivysčiusi (vienašalė) laja; lapai (spygliai) beveik normalaus dydžio ir spalvos. Pasitaiko pavienių sausų ar/ir džiūstančių šalutinių (ne skeletinių) šakų

3 – dėl stelbimo ar kitų priežasčių medžių (krūmų) ūglių prieaugis akivaizdžiai sumažėjęs; laja išretėjusi, akivaizdžiai netolygiai išsivysčiusi (labai nesimetriška). Lapai (spygliai) mažesni nei normalaus išsivystymo medžių (krūmų). Yra nemažai sausų ar/ir džiūstančių II eilės skeletinių ir žemesnio rango šakų;

4 – medžiai (krūmai) akivaizdžiai nusilpę, stipriai stelbiami kitų augalų, ūglių prieaugis mažas; laja silpnai išsivysčiusi. Yra džiūstančių ir/ar sausų skeletinių šakų, gausu sausų ar/ir džiūstančių šalutinių šakų; medžiai (krūmai) sausaviršūniai;

5 – gausu sausų ir džiūstančių skeletinių bei šalutinių šakų; žaliuoja <50 % augalo lajos.

Jei medis **pasviręs** link gatvės, intensyviai naudojamų pėsčiųjų takų, pastatų, vaikų žaidimų aikštelių ir pan. 30°-45° kampu – jo būklė gali būti mažinama 1 balu. Esant >45° pasvirimui - būklės balas mažinamas 2 balais.

IV. Medžių (krūmų) defoliacijos laipsnis:

- 1 – lapų (spyglių) defoliacijos nėra;
- 2 – lapų (spyglių) defoliacija iki 25 %;
- 3 – lapų (spyglių) defoliacija 26-50%;
- 4 – lapų (spyglių) defoliacija 51–75 %;
- 5 – lapų (spyglių) defoliacija >75 %.

Cheminės taršos poveikyje gali vykti asimiliacijos aparato **dechromacija** (spyglių ar lapų natūralios spalvos pokyčiai – pageltimas, parudavimas). Ji vertinama analogiškai lapų defoliacijai.

V. Ligų ar/ir kenkėjų sukkelto, medžių (krūmų) lapų ar spyglių pakenkimo laipsnis:

- 1 – sąlyginai sveikas augalas;
- 2 – vegetacijos sezono viduryje pakenkta iki 25% lapų ar spyglių;
- 3 – vegetacijos sezono viduryje pakenkta 26-50% lapų ar spyglių;
- 4 – vegetacijos sezono viduryje pakenkta 51-75% lapų ar spyglių;
- 5 – vegetacijos sezono viduryje pakenkta >75% lapų ar spyglių;

Visais atvejais būklė vertinama vizualiai, želdinius lyginant su sąlygiškai sveikais želdiniais.

Jei vertinamo medžio būklę inventorizacijos metu veikia keli veiksniai, pvz., jis genėtas, užpultas kenkėjų, pažeistas ir jo kamienas, tokiu atveju į inventorizacijos Kortelę įrašomas blogiausios būklės (pažeidimo) balas pagal bet kurį iš paminėtų kriterijų.

10 skiltyje „**Pastabos**“ įrašoma:

* komentarai apie blogesnės nei geros būklės želdinius, pvz., kamieno žaizda(-os), medienos puvinys, nulaužta viršūnė; nustelbtas; gausu sausų šakų; lapai užpulti miltligės ir pan.

* komentarai apie įdomesnius medžius ar krūmus, pvz., 10 kamienų; viršūnėje – „raganų šluota“; įdomiai gumbuotas; išskirtinių matmenų individas ir kt.;

* komentarai apie gyvatvores, pavienių medžių ir krūmų formavimą, pvz., karpoma gyvatvorė; formuojamas individas;

* komentarai apie 1(2) m atstumu nuo pastatų pamatų ar po elektros oro linijų laidais augančius medžius;

11. skiltyje „**Reikalingos tvarkymo priemonės**“ įrašomos reikalingos tvarkymo priemonės:

* tvarkymo priemonės pavadinimas: retinti grupes; kirsti, genėti, persodinti, „atjauninti“ medžius; uždažyti šviežias žaizdas, surišti lają ir kt.;

* iškertamų medžių procentas (5-50 %) prie grupių, kurias reikia retinti dėl per didelio tankumo ar/ir sanitarinės būklės;

* tvarkymo priemonių taikymo eiliškumas (skubus, 1 eilėje, 2 eilėje) ar tikslai:

* „*skubiai (einamaisiais metais) šalintini*“ labai blogos būklės ir žuvę medžiai, dėl savo lokalizacijos vietos (prie gatvių, pėsčiųjų ir dviračių takų, vaikų žaidimų aikštelių ir pan.) keliantys ypač didelę grėsmę visuomenei, statiniams, elektros perdavimo linijomis ir kt.;

* „*1 eilėje šalintini*“ želdiniai nekeliantys ypač didelės grėsmės visuomenei, pastatams ar inžineriniams tinklams, tačiau dėl sanitarinės būklės, menkos estetiškos vertės, per tankaus augimo, lokalizacijos vietos ar kitų priežasčių šalintini per 5 artimiausius metus;

* „*2 eilėje šalintini*“ želdiniai, kurie dėl esamos sanitarinės būklės ir jos blogėjimo, labai tankių želdynų tikslingo išretinimo per 2-3 kartus (dėl galimo vėjų, snieglaūžų pakenkimo) ar kitų priežasčių šalintini po 6-10 metų;

* „*projektiniais tikslais (per 5 artimiausius metus) šalintini*“ geros būklės želdiniai, kurie stelbia (iš viršaus) ar užtamsina (iš šono ar apačios) vertingesnių ar lygiaverčių medžių rūšių individų lajas, ko pasėkoje sulėtėja pastarųjų augimas, formuojasi nesimetriškos (vienašonės) ar aukštai pakeltos lajos su gausiomis sausomis šakomis apačioje. Projektiniais tikslais šalintini ir sveiki invazinių rūšių medžiai ar krūmai;

SPECIALIOJI DALIS

1. Bendra dabartinė Sedos m. želdinių charakteristika

2023 metais inventorizuotoje Sedos m. teritorijoje atskirieji ir priklausomieji želdiniai savo lajomis dengia 24,42 ha, o gatvių želdiniai užima dar 0,66 ha.

Sedos m. želdiniuose (*atmetus prie gatvių augančius želdinius*) inventorizuotos 1373 sąlyginės grupės, kuriose identifikuota 4960 medžių, 153 medynėliai, medžių eilės ir gyvatvorės (*kuriose medžių kiekis nekonkretizuotas*) bei 37 reikšmingesni krūmai.

Sedos m. gatvėse inventorizuotos 125 sąlyginės grupės, kuriose auga 343 medžiai.

***

Sedos m. žaliuosiuose plotuose vyrauja mišrūs želdiniai. Nors inventorizacijos metu, kaip jau minėta, inventorizuota 1498 želdinių grupės, kuriose vidutiniškai auga po kelias (2-4) medžių ar krūmų rūšis, bet šiaip augalų rūšių ir formų skaičius grupėse buvo pats įvairiausias – nuo vieno iki keliolikos.

Iš viso šios inventorizacijos metu Sedos m. želdiniuose (*atmetus detalią inventorizaciją apimtus plotus*) identifikuota 19 šeimų, 35 genčių, 78 medžių ir krūmų rūšys bei formos (1 lentelė). Daugiausiai čia auga tujos (8) bei klevo ir gluosnio (po 6) taksonų.

Inventorizuotuose Sedos m. želdiniuose auga bent 24 spygliuočių ir 54 lapuočių medžių ir krūmų rūšys bei formos.

Be abejo šis kiekis yra kiek didesnis – identifikuotų augalų tarpe pasitaikė vienas kitas taksonas, kurio tikslią rūšį ar formą nustatyti inventorizacijos metu buvo sunkiai ar visiškai neįmanoma – tam būtų reikalingi detalesni tyrimai įvairiais metų laikais, augalo stebėjimas jam žydint ar/ir brandinant vaisius ir pan. Kai kurių pavienių augalų galėjo nepavykti tiksliai identifikuoti dėl jų mažo amžiaus ir neišryškėjusių skiriamųjų požymių.

1 lentelė. Sedos m. želdiniuose augančių medžių ir krūmų pasiskirstymas pagal dendrologinę nomenklatūrą.

Šeima	Gentis	Rūšis	Rūšių ir formų kiekis	
Kiparisiniai	Puskiparisis	Lausono	1	
		žirniavaisis	1	
	Kadagys	paprastasis	1	
		žvynuotasis	1	
Pušiniai	Tuja	vakarinė	8	
	Kėnis	sibirinis	1	
		Maumedis	europinis	1
			lenkinis	1
		sibirinis	1	
		plačiažvynis	1	
	Eglė	baltoji	2	

		dygioji	1
		paprastoji	1
	Pušis	kalninė	1
		paprastoji	1
	Pocūgė	didžioji	1
Viso: 2	8	16	24
Liepiniai	Liepa	didžialapė	1
		mažalapė	1
Guobiniai	Guoba / Skirpstas / Vinkšna	G.kalninė	1
		S. paprastasis	1
		V.paprastoji	1
Gluosniniai	Drebulė / Tuopa	drebulė	1
		balzaminė	1
		plaukuotavaisė	1
		baltoji?	1
	Gluosnis, karklas	baltasis	2
		trapusis	2
		virbis	1
		blindė	1
Erškėtiniai	Trešnė	trešnė	1
	Ieva	paprastoji	1
	Obelis	Zyboldo	1
	Šermukšnis	paprastasis	1
		miltingasis	1
		švedinis	1
	Lanksva	japoninė	1
Hortenzijiniai	Jazminas	darželinis	1
		plačialapis	1
Sausmediniai	Veigelė	gražiažiedė	1
Kleviniai	Klevas	paprastasis	3
		platanalapis	2
		sidabrinis	1
Kaštoniniai	Kaštonas	paprastasis	1
Pupiniai	Robinija	baltažiedė	1
Smaugikiniai	Ožekšnis	europinis	1
		Fortūno	1
Beržiniai	Beržas	karpotasis	2
		plaukuotasis	1
	Alksniai	baltalksnis	1
		juodalksnis	1
Lazdyniniai	Lazdynas	paprastasis	2
	Skroblas	paprastasis	1
Bukiniai	Bukas	paprastasis	1
	Ažuolas	paprastasis	1
		raudonasis	1
Riešutmediniai	Riešutmedis	graikinis	1
Alyvmediniai	Forsitija	žalioji	1
	Uosis	paprastasis	2
	Alyvos	paprastosis	1
Raugerškiniai	Raugerškis	Tunbergo	2

Aralijiniai	Gebenė	lipikė	1
Viso: 17	27	45	54
Iš viso: 19	35	61	78

Aukščiausi medžiai pasiekę 25-26 m aukštį, buvo beržai, liepos, uosiai, klevai ir ąžuolai. Drūčiausi Sedos m. medžiai yra siekė 1,1-1,3 m skersmens (3 paprastieji ąžuolai, 3 mažalapės liepos, 2 paprastieji uosiai, 1 paprastasis klevas, 1 trapusis gluosnis, 1 baltoji tuopa).

Iš Sedos m. medžių >24 individai (*dalis 4-5 būklės ir/ar kiek menkesnių matmenų medžių, į lentelę net nebuvo įtraukti*) atitinka Savivaldybės saugomų objektų (GPO) kriterijus (2 lentelė);

2 lentelė. Potencialūs GPO ir aukštos estetinės vertės medžiai

Kv.	Skł.	Rūšis	H, m	D, cm	Bū klė	Pastabos	Ūkinė priemonė
atitinka Savivaldybės saugomų objektų (GPO) kriterijus							
1	38	Ąžuolas paprastasis	21	98	4	kamieno žaizda (-os), išlūžusi šaka	
3	24	Ąžuolas paprastasis	20	118	1		
7	37	Ąžuolas paprastasis	21	113	4	kamieno žaizda (-os), medienos puviny, išvaizdus	
7	67	Ąžuolas paprastasis	21	122	5	kamieno žaizda (-os), medienos puviny	
Kultūros g.	2	Ąžuolas paprastasis	24	100	1		
13	13	Klevas paprastasis	20	96	3	kamieno žaizda (-os), medienos puviny	
17	66	Klevas paprastasis	21	114	3	kamieno žaizda (-os), medienos puviny	
11	75	Klevas paprastasis	21	88	1		
17	14	Klevas paprastasis	18	84	1		
17	53	Klevas paprastasis	18	86	3	kamieno žaizda (-os), medienos puviny, žiemospirgis	
17	56	Klevas paprastasis	16	84	3	2 kamienai, medienos puviny, žiemospirgis	
6	72	Liepa mažalapė	22	108	3	kamieno žaizda (-os), medienos puviny	
7	61	Liepa mažalapė	23	118	1		
7	61	Liepa mažalapė	23	126	2	kamieno žaizda (-os), medienos puviny	
13	51	Liepa mažalapė	22	118	5	kamieno žaizda (-os), medis išpuvęs, graži	
13	69	Liepa mažalapė	25	100	3	2 kamienai, medienos puviny	
17	84	Tuopa baltoji	22	130	4	kamieno žaizda (-os), medienos puviny	
7	33	Uosis paprastasis	16	98	3	yra sausų šakų	
7	62	Uosis paprastasis	20	110	1	gražus	
11	49	Uosis paprastasis	26	102	3	kamieno žaizda (-os), medienos puviny	
12	36	Uosis paprastasis	23	100	4	kamieno žaizda (-os),	

						medienos puvinys	
13	50	Uosis paprastasis	20	116	5	kamieno žaizda (-os), medienos puvinys, yra sausų šakų	surišti lają

Pagal plotą ir/ar jose augančių sumedėjusių augalų kiekį želdinių grupes sąlyginai galima suskirstyti į plotines (*aprašytas kaip medynai ar krūmynai*) ir kiekinės (*kuriose identifikuotas tikslus augančių medžių ar krūmų kiekis*). Plotinėms grupėms buvo nustatyti skalsumai (*medynams*) arba glaudumai (*dekoratyviniams krūmynams*), kuriais remiantis galima projektuoti esamų grupių išretinimą (*arba sutankinimą*).

Akivaizdu, kad inventorizuotuose Sedos m. želdiniuose vyrauja 0,8-1,0 skalsumo medynai (64,3 %), kurie ir sudaro pagrindinį fondą retinimams (3 lentelė).

3 lentelė. Želdinių grupių pasiskirstymas pagal skalsumus.

Vyraujanti medžių rūšis	Skalsumai								Iš viso
	0,3	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8	0,9	≥1,0	
Ažuolas paprastasis		1							1
Baltalksnis			4	6	2	14	18	19	63
Beržas karpotasis	1			3	5	5	2	3	19
Beržas plaukuotasis		2		2	1		1		6
Blindė			1	1		1		1	4
Drebulė					1	1	1	3	6
Gluosnis trapusis				3	1				4
Gluosnis virbis				2					2
Juodalksnis				1	1				2
Klevas paprastasis					1	2	1		4
Liepa mažalapė					1				1
Viso:	1	3	5	18	13	23	23	26	112

0,6-0,7 skalsumo medynai retinami ar tvarkomi kraštovaizdžio kirtimais tik retais atvejais - kai medžių išsidėstymas medyne aiškiai grupinis, o menkaverčiai medžiai juose stelbia vertingesnius medžius ir krūmus. Pačiuose rečiausiuose medynuose, esant reikalui ir galimybėms, galima vykdyti esamų medžių rūšių pildymo bei naujų medžių ir krūmų rūšių sodinimo darbus.

Akivaizdu, kad Sedos m. želdinių grupėse (mikromiškeliose) vyrauja baltalksniai ir beržai (78,6 % nuo bendro medynėlių kiekio).

Išskirtinis Sedos bruožas, kad visoje miesto teritorijoje praktiškai nėra invazinių medžių – buvo aptiktos tik 2 baltažiedės robinijos

2. Sedos m. želdinių sanitarinė būklė bei planuojamos jų tvarkymo priemonės

Inventorizuotų Sedos m. želdinių (*neskaitant augančių gatvių želdiniuose*) būklė palyginus gera - labai blogos ir blogos būklės medžių čia buvo apie 6,1 %, patenkinamos – apie 8,4 % nuo bendro medžių kiekio. Aprašyta 29 sausuoliai.

Įvairios ūkinės priemonės (medžių šalinimas, „atjauninimas“, genėjimas ir kt.) numatytos 8,4 % nuo visų Sedos m. želdiniuose (*išskyrus gatvių želdinius*) inventorizuotų grupių.

Inventorizuotų Sedos m. gatvių želdinių būklė yra blogesnė - labai blogos ir blogos būklės medžių ir krūmų čia buvo apie 13,1 %, patenkinamos – apie 19,0 % nuo bendro medžių kiekio. Aprašyti 2 sausuoliai.

Gatvių želdiniuose ūkinės priemonės (medžių šalinimas, genėjimas ir kt.) numatytos 12,0 % nuo visų gatvių želdiniuose inventorizuotų grupių.

***

Iš viso Sedos m. želdiniuose (*atmetus retintinus medynėlius*) rekomenduojama iškirsti bent 136 medžius, iš kurių apie 50 % nesaugotini, sausi medžiai. Kita vertus, atsižvelgiant į vertintą miesto plotą, šių (*ir netgi iš medynėlių*) iškertamų želdinių kiekis tikrai nebus didelis – tebus kertama tik po kelis medžius iš 1 ha.

Retinti per tankiai augančias medžių grupes želdynuose (nuo 10 iki 30%) akivaizdžiai reikėtų tik 36 sklypuose (*apie 3,3 ha plote*). Neabejotina, kad tokių plotų yra ir daugiau, tačiau dėl ydingos LR Aplinkos ministerijos politikos, visų apleistų, užšlamštintų ar tiesiog laiku neišretintų plotų sutvarkymas, pritaikymas visuomenės poreikiams yra labai apsunkintas dėl niekuo nepagrįsto „apmokestinimo“.

I eilėje šalinti Sedos m. želdynuose (*įskaitant ir gatvių želdinius*) reikėtų 115 medžių, **II eilėje** (*t. y. per sekantį penkmetį*) numatytas 10 medžių šalinimas, bet po 5 metų, dėl didėjančio medžių amžiaus; nepalankių aplinkos sąlygų (*vėjovartų, vėjolaūžų, sniegolaūžų, sausrų ir kt.*); biotinių (*ligų, kenkėjų*); antropogeninių veiksnių (*atmosferos ir dirvos taršos, trypimo ir dirvos (automobiliais) apie medžių šaknis suspaudimo, šakų laužymo, kamienų mechaninių pažeidimų avarių metu, nesavalaikio ir/ar netinkamo genėjimo*) šalintinų medžių bus daugiau.

Projektiniais tikslais (*dėl daromos žalos vertingesnėms medžių rūšims ar individams*) reikėtų šalinti bent 11 medžių.

Dėl mechaninių pažeidimų ar intensyvaus genėjimo atsiradusias žaizdas, atviras ligoms ir puviniams vietas, rekomenduotina **uždažyti** akriliniais dažais, nes medienai pradėjus pūti šį procesą sustabdyti yra sunku. Kita vertus, pagal „pakoreguotus“ poįstatyminius aktus – to daryti nereikia...

Surišti dinaminėmis ar analogiško pobūdžio jungtimis šiuo metu rekomenduojama tik 3 medžius (88-116 cm D), tačiau norint išvengti (*specifinėmis lajomis pasižyminčių*) medžių

pažeidimų dėl vėjo ar sniego įtakos, ateityje taip tvarkytinų medžių tik daugės. Pastebėtina, kad ši priemonė yra pakankamai brangi ir kokybiškai atliekama tik profesionalų, tad jos taikymas turėtų būti savalaikis ir pagrįstas

Norint konkrečiame želdyne išsiaiškinti tikslų kertamų ir atsodinamų medžių kiekį (pvz., sprendžiant apie dalinę želdinių rekonstrukciją) turi būti atliekama detalioji želdinių inventorizacija, kur kiekvienas medis būtų įvertintas pagal keletą kriterijų ir tik po to būtų sprendžiama apie jo nukirtimą ar palikimą augti. Kadangi pastaroji inventorizacija reikalauja daug laiko ir žmogiškųjų resursų ir yra brangi, todėl atliekama tik pagal spec. užsakymus.

PRIEDAI

I priedas.

Sedos m. želdinių tvarkymo (ūkinių priemonių) žiniaraštis

Kv.	Skł.	Įvykdyta
<i>Šalinti, 1 eilėje</i>		
3	46, 88	
4	39, 47, 52, 54	
5	1, 28, 34, 38, 40, 41	
7	1, 47, 59	
8	22, 27, 30, 31, 38	
9	1, 3, 63	
10	9, 12, 25	
11	4, 24, 71, 72, 74, 76, 78	
12	3, 9, 28, 30, 31, 45	
13	1, 3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 17, 18	
14	30, 44	
15	61, 68	
16	31, 57, 60, 63, 86	
17	7, 8, 25, 44, 58, 61, 80, 85	
18	23, 25	
Dariaus ir Girėno g.	7	
J. Basanavičiaus g.	5	
Klaipėdos g.	1	
Kultūros g.	5	
Mažoji g.	6	
Sedulos g.	2	
V. Gadono g.	1, 2, 3, 6	
Vytauto g.	3, 9	
<i>Šalinti, 2 eilėje</i>		
6	94, 99, 104	
7	45	
11	78	
12	24, 43	
Bažnyčios g.	1	
V. Gadono g.	16	
Vytauto g.	10	
<i>Šalinti, projektiniais tikslais</i>		
13	30	
16	57, 58, 60, 63	
17	3	
<i>Retinti, 1 eilėje</i>		
1	33	
2	21, 38, 46, 49, 53	
3	1, 20, 21, 22, 33, 35, 40	
4	3, 51	
5	53, 74, 85, 104	
6	7, 16, 51, 85	
10	39, 65, 74, 82	
13	2, 16	

17	1, 23, 28, 35, 46, 47, 49	
<i>Surišti lają</i>		
13	50, 51, 63	
<i>Želdinti</i>		
Bažnyčios g.	1	
Dariaus ir Girėno g.	7	
J. Basanavičiaus g.	5	
Klaipėdos g.	1	
Vytauto g.	9, 10	